

ІВАН СТАРЧУК — МИТЕЦЬ, МИСТЕЦТВОЗНАВЕЦЬ, РЕЦЕНЗЕНТ І КРИТИК

Богдан Гринюка

*аспірант кафедри стародавньої та середньовічної історії
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

У статті висвітлено участь І. Старчука в мистецьких виставках 1913–1943 рр., продемонстровано зростання його авторитету як науковця, мистецтвознавця і критика.

Ключові слова: *Іван Старчук, рецензент, критик, мистецькі виставки, школа О. Новаківського, мистецтвознавство.*

The article analyzes the creative heritage I. Starchuk in art criticism. The main attention is paid to the participation of scientists in the art exhibitions during the 1913–1943 biennium.

Keywords: *Ivan Starchuk, reviewer, critic, art exhibitions, school of O. Novakivsky, art criticism.*

В статье освещено участие И. Старчука в художественных выставках в 1913–1943 гг., продемонстрирован рост его авторитета как ученого, искусствоведа и критика.

Ключевые слова: *Иван Старчук, рецензент, критик, художественные выставки, школа А. Новакивского, искусствоведение.*

11 травня 2014 р. виповнюється 120 років від дня народження відомого українського археолога, мистецтвознавця, рисівника і педагога Івана Даниловича Старчука. Серед його творчого доробку слід відзначити діяльність в етнографічній комісії Наукового товариства імені Шевченка у Львові (далі — НТШ) та активну участь у створенні археологічного музею Львівського університету (тепер Львівський національний університет імені Івана Франка) [5; 6].

Осмилення мистецької спадщини Івана Старчука, особливо його участь у мистецьких виставках (1913–1943), не знайшли ґрунтового висвітлення у науковій літературі, що й визначає актуальність дослідження.

Наукову новизну дослідження становлять матеріали Державного архіву Львівської області [10], архіву Львівського національного

університету імені І. Франка [11], архіву Інституту археології Львівського національного університету імені Івана Франка [18], Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника та Художньо-меморіального музею Олекси Новаківського у Львові [3], у яких міститься інформація про наукову, педагогічну, викладацьку, мистецтвознавчу й публіцистичну діяльність Івана Старчука.

Окрім цього, важливим джерелом інформації є спогади дочки ученого — О. Старчук [21] та особисті матеріали І. Старчука, які зберігаються у його зятя — Ю. Гузяка: листування, спогади, наукові публікації та мистецькі твори.

Одними із перших праць про І. Старчука є статті львівських науковців М. Филипчука [23] та Р. Яціва [24], присвячені 100-річчю від дня народження вченого. Згодом у науковій літературі з'явилися узагальнюючі праці, у яких частково висвітлено діяльність І. Старчука у мистецтвознавстві, зокрема О. Домбровського [8], Л. Волошин [3, с. 58], Р. Яціва [25; 26] та О. Ситник [12].

Окремої уваги заслуговують дослідження О. Купчинського [9], який проаналізував доробок ученого в галузі античного мистецтва та опублікував листування і відгуки на праці І. Старчука.

На сьогодні ґрунтовніше це питання вивчив автор цієї публікації у статті «Науковий доробок Івана Старчука у міжвоєнний період» [7].

Аналіз творчої спадщини вченого дав можливість автору дослідження виокремити два періоди участі І. Старчука в мистецьких виставках: перший (1913–1930) — здобуття освіти та безпосередня участь у художніх виставках; другий (1930–1943) — активна діяльність ученого як рецензента українських мистецьких виставок і окремих праць.

Вперше здібності до малювання в І. Старчука виявила у початковій школі учителька Юлія Шуберт. За її сприяння він навчався у Коломийській державній гімназії на державному забезпеченні. Пізніше дочка І. Старчука Оксана написала, що, «закінчивши Коломийську гімназію, батькові вдалося завдяки стипендії митрополита Андрія Шептицького відвідувати Вільну академію мистецтв, навіть брати участь у виставках...» [21, с. 330]. Відомо, що основними предметами, якими він цікавився у Вільній академії мистецтв,

були малярство і рисунок. Окрім цього, як зазначив Р. Яців, «уже першого навчального року (1913–1914 рр.) він бере участь у шкільних виставках і отримує схвальні відгуки за «мистецьку свободу» своєї натури...» [25, с. 227].

Однак навчання у Вільній академії мистецтв перервала Перша світова війна. У спогадах О. Старчук зазначала, що «під час вивільних змагань рисував товаришів (деякі рисунки шаржовані) і себе на лікарняному ліжку з пов'язкою на оці...» [21, с. 330]. У виданні «Ukrainische Legion» вміщена стаття О. Грицяя [27], у якій автор перерахував митців легіону, серед яких згадав прізвища І. Іванця, О. Сорохтея та І. Старчука [27, с. 7]. Таким чином уже під час військової служби у легіоні Українських січових стрільців він відзначився як рисівник.

Після завершення Першої світової війни І. Старчук опинився у складному фінансовому становищі. Однак, незважаючи на матеріальну скруту, він зумів виставити для огляду громадськості свої мистецькі твори. Так, у 1919 р. відбулася «Вистава сучасного малярства Галицької України» у Львові, на якій були представлені праці тогочасних українських малярів і портретистів: Е. Білявського, І. Іванця, О. Кульчицької, О. Куриласа, О. Новаківського та інших. Там же І. Старчук виставив «портретні студії та другі рисунки і акварелі (166–170)». Зауважимо, що значна частина художників, які брали у ній участь, зазначали, що вони — представники «львівської, краківської, віденської академії». Натомість І. Старчук вказав, що у нього — «учитель народ» [2, с. 15]. Можливо, цим він підкреслював те, що малярству можна навчитися не тільки у мистецькій академії.

Після виставки з'явилася стаття М. Голубця, присвячена її оглядові. У ній автор зазначав, що «дебютантами» експозиції із виставленими портретами, написаними олівцем, були І. Старчук та «Чайківський» [4].

Наступною художньою подією, яка викликала інтерес Івана Старчука, стала виставка гуртка діячів українського мистецтва (червень, 1922 р.). На ній він представив: «260. Автопортрет» та «261-262. Студії». Зауважимо, що молодий митець зазначав, що він представляє Вільну академію мистецтв [22, с. 15], оскільки тоді

він відновив навчання [11, арк. 7]. Варто відзначити, що праця «Автопортрет» зберігається у Національному музеї ім. А. Шептицького у Львові, на якій І. Старчук зобразив себе з пов'язкою на оці, оскільки на фронті, внаслідок поранення у голову, він втратив праве око [24]. Таким чином, участь у мистецьких виставках дала можливість І. Старчуку продовжити не лише вивчати мистецтво, а й гідно його представити своїми творами.

Від 1923 р. він розпочав вчитися малярству в школі О. Новаківського у Львові, про що зазначено у бібліографічному словнику учнів школи [3, с. 58]. Підтвердженням цього є публікація Г. Смольського, у якій зазначено, що з 1923/1924 рр. І. Старчук став учнем О. Новаківського [11, арк. 11; 13].

Одночасно з навчанням упродовж 1921–1929 рр., І. Старчук працював на посаді учителя рисунків у приватних українських школах Львова. Окрім цього, упродовж 1925–1930 рр. здобував освіту на філософському факультеті Львівського університету ім. Яна Казимира, де захопився вивченням античного мистецтва у відомих професорів В. Подляхи і Е. Булянди [11, арк. 7]. Відзначимо, що з початку 1930-х рр. зріс авторитет І. Старчука як науковця. Особливо це було помітно у дослідженні ученим античних скульптур із замку Вілянів (Польща) та поїздок Європою, здійснених у 1931–1935 рр. Завдяки репутації перспективного дослідника у вивченні античного мистецтва І. Старчук працював на посаді асистента і ад'юнкта у професора Е. Булянди на кафедрі класичної археології [10].

Таким чином, участь в художніх виставках у 1919 та 1922 рр. й схвальна оцінка його робіт як митця, дали можливість йому продовжити вчитися малярству. Окрім цього, він здобув вищу освіту та ґрунтовніше зацікавився мистецтвознавством. Тому, беручи до уваги інтерес до мистецтва та зростання наукового авторитету, учений пише низку оглядів і рецензій на художні виставки тогочасного новітнього мистецтва України. Однією з перших мистецтвознавчих праць І. Старчука була рецензія на художні виставки, проведені у Львові упродовж вересня–жовтня 1931 р. Асоціацією незалежних українських мистців (далі — АНУМ) у Національному музеї та виставкою образів української пластики у Промисловому музеї. У рецензії автор зауважував, що мета

виставок — «висвітлити, як на тлі тогочасного новітнього західно-європейського мистецтва розвивалося українське мистецтво». Так, на виставці АНУМ І. Старчуку запам'яталися «образи Олекси Новаківського... та його деяких учнів, як Гординського і Мороза ...», «праці Зарицької, Луцика, Чорнія...», які отримали його схвальні відгуки. Серед митців найбільше вразила творчість О. Кульчицької, яка у працях передавала переживання українського народу [14, с. 484].

Натомість художня виставка Українського Товариства Прихильників Мистецтва (далі — УТПМ) менше зацікавила І. Старчука. Про неї рецензент відзначав, що «на виставці УТПМ сильно говорить поезією кольорів та делікатних форм Лев Гец, котрого мабуть вражає подібно, як дуже багато з виставляючих, і ритміка форм і ще раз повторимо, поезія кольорів». Наприкінці, аналізуючи художні виставки, рецензент зауважив, що на них були представлені різні мистецькі школи і напрями. Окрім цього, він зауважив, що «...на загал наші артисти промовляють до глядача лінійно-імпресіоністичним способом зі сильним нахилом до ліризму та експресії — а в деяких рідких випадках стремлять до сильних формальних упрощень (ідеалізм) та декораційности» [14, с. 485].

Відзначимо, що у 30-ті роки ХХ ст. пожвавилось художнє життя у Львові, зумовлене зацікавленням української інтелігенції до діяльності мистецьких шкіл і окремих художників та їх творів. Окрім цього, на час проведення виставок відбувалося ознайомлення української інтелігенції, меценатів, науковців з працями відомих і маловідомих художників. Зокрема, у спогадах О. Старчук відзначала, що «батько був близько знайомий з проф. І. Свенціцьким, директором Національного музею, і його сім'єю. Зі старшою дочкою професора займався іконописом. Сам малював ікони... Часто зустрічався з мистецтвознавцем Михайлом Драганом, був дуже високої думки про нього ...» [21, с. 332].

Відомо, що упродовж 4 грудня 1932 — 17 січня 1933 рр. у Львові відбулася УТПМ в музеї НТШ, критиком якої був І. Старчук. У рецензії він зазначав, що на виставці виділялися дві групи митців: перша — «новаківці» на чолі з мистцем О. Новаківським та друга — художники, які працювали за кордоном. Зокрема І. Старчук вказував, що «у перших завжди є слід впливу Новаківського, котрий

проявляється на далі з нестримною бравурою, промовляє надзвичайною експресією барв в студіях до Барвінського і в інших численних композиціях. Близьким йому являється Мороз Михайло, який образом «Церква св. Юра» і пейзажем (ч. 19) показав, що його імпресіоністична фактура з водопадами може перемінитися в динамічну, вибухову експресію, що його побутові образи, пережиті глибоко, гідно репрезентують його середовище...» [16, с. 797]. Там же, згадав й праці А. Малюци, С. Рудакевич, І. Нижник, О. Плешкан, М. Морачевської, О. Стефанович, Р. Чорній, Г. Смольського та інших. Окрім цього, його увагу привернули твори О. Климка, який виставив ілюстрації підміського життя й олійний портрет сестри [16, с. 797].

Критик відзначав, що друга група митців, які працювали за кордоном, не так численно представлена на виставці, як перша. І. Старчук вказав, що М. Кричевський «дав 2 дуже ніжні картини, а Перебийніс 2 повні виразу портрети» [16, с. 797]. Також на виставці були представлені праці С. Борачка (Париж) та О. Третятіва [16, с. 797].

Зауважимо, що у рецензії автор менше уваги приділив висвітленню творів українських закордонних митців, а більше «новаківцям». Вважаємо, це пов'язано з тим, що І. Старчук навчався у школі О. Новаківського і особисто знав багато його учнів. Підтвердженням цього є вміщений у рецензії аналіз виставлених робіт В. Гаврилюка та В. Ласовського. Зокрема, В. Гаврилюк представляв чотири праці: «Білий камінь» (ч. 66), «образ Інструменти» (ч. 67), «Портрет» (ч. 68) та «Композиція» (ч. 69), які рецензент піддав критиці [16, с. 797].

Стосовно В. Ласовського І. Старчук зазначав, що той «дав кілька натуралістичних образів. Але кілька виконав теж «з пам'яти», серед яких увагу рецензента привернула праця «Ляльки» (ч. 62), у якій мистець прагнув «... представити погляд на кохання, залицянки деякої категорії людей. Тут як і у всіх своїх «модерністичних» образах автор наочно упрощує, примітивізує форми, бо вважає, що так ліпше може віддати свої переживання». Наприкінці рецензії І. Старчук позитивно відгукнувся про В. Гаврилюка та В. Ласовського, які «...вміють висловлюватися і натуралістично,

але чують, що натуралістичні способи за слабі, щоб віддати всі скалі мистецьких переживань нинішньої доби. Вони теж відчують потребу шукання нових форм мистецького вислову» [16, с. 798].

Одночасно відбулася й «вистава образів паризької групи українських мистців з участю запрошених мистців французів та італійців в Національному Музею у Львові» (1933 р.) [15]. Враження від побаченого, він висвітлив у публікації з однойменною назвою. На виставці автор особливу увагу звернув на зимовий пейзаж «Бріяншона», лісовий краєвид «Удо (Oudot)», краєвиди «А. Олі (Holy)», «Паїлеса (Pailes)» та українських художників — Глущенко, Кричевського, Перебийноса [15]. Окрім них, І. Старчук відзначав портрети іноземних митців: «Варокіє (Wagoquier), Ано (Hanau), Блян» та українських — Глущенко, Перебийноса, Третякова, Бабія, Хмелюка. У кінці рецензії він зауважував, що каталог виставки зредагований «гарно і добре підібрано кілька характеристичних ілюстрацій» та розміщено 12 фотографій праць мистців [15].

Отож на початку 30-х рр. ХХ ст. І. Старчук здобув європейське визнання як мистецтвознавець та фахівець з античного мистецтва. Тоді ж він висловив зауваження на низку українських художніх виставок і робіт відомих митців та позитивно оцінив їх праці. Зокрема, високу оцінку І. Старчук дав роботі відомого українського скульптора С. Литвиненка у статті «Керамічна робітня «Око» у Львові» (1934 р.) [19]. Зауважимо, що машинописний текст цієї статті зберігається в архіві Інституту археології Львівського національного університету ім. І. Франка [18]. У ній І. Старчук зазначив: «...«Керамічна робітня «Око» ставить собі мету: розвинути українське керамічне мистецтво через вишколення токарів і керамічних декораторів та через поліпшення керамічної техніки. У цій ділянці є у нас великі можливості, особливо коли взяти під увагу велику декоративну можливість нашого народу та його уперту витривалість». Також рецензент зауважив, що «праця йшла, хоч з початку не було ще за неї ніякої винагороди, а до робітників часом заглядав... голод. Та не спинив ні ініціатора і власника робітні ані робітників». Окрім цього, у публікації І. Старчук відзначив, що в створенні праці «Око» «знайшло працю трохи наших безробітних людей...» [18; 19].

З моменту окупації Львова німецькою армією університет, як і більшість наукових установ, не функціонував. Однак, незважаючи на воєнні дії, І. Старчук упродовж 1941–1944 рр. працював на посаді учителя рисунку в «Фаховій Технічній Школі» м. Львова [11, арк. 6-7], поєднуючи педагогічну й мистецьку діяльність. У цій царині він досяг неабиякого успіху. Так, на «Виставці праць учнів Української Технічної Фахової Школи» роботи його підопічних привернули увагу громадськості, про що свідчить стаття з однойменною назвою, опублікована у газеті «Львівські вісті». До речі, у ній зазначалося, що доктору І. Старчуку належить вагомий внесок в успіху робіт учнів й проведенні виставки [11]. Це свідчило не лише про високий мистецький, педагогічний і викладацький рівень ученого-педагога у викладанні рисунку, а й у вмінні прищепити любов учнів до мистецтва.

Незважаючи на воєнні дії, мистецьке життя у місті не переривалося. Так, І. Старчук продовжував відвідувати художні виставки. У спогадах дочка зазначала, що «запам'яталася образотворча виставка у 1942 чи 43 р. Батько, здається, був у складі журі, було довге обговорення, а для мене тоді було головне, що продавали фотографії деяких творів. У нас збереглися «Жниці» Олени Кульчицької...» [21, с. 332].

У 1943 р. відбулася Третя мистецька виставка, організована «Спілкою Праць Українських Образотворчих Мистців» (далі — СПУОМ). Одночасно вийшла друком стаття І. Старчука — «Мистецька виставка у Львові» [20], у якій автор відзначив, що на мистецькій виставці представлено понад 300 експонатів й вона присвячена 25-річчю заснування Київської академії мистецтв. Серед запрошених мистців І. Старчук виокремив праці Г. Смольського, О. Куриласа, П. Мегики, О. Винницького, І. Іванця, М. Азовського, М. Мухина та інших. Перша частина публікації (21/22 лютого 1943 р.) містить огляд праць українських митців — О. Куриласа, А. Манастирського, Є. Козака Г. Мазепи та ін. Зокрема, О. Курилас представив на виставку «три олійні образи і три рисунки олівцем», але серед них виділявся портрет митрополита Андрея Шептицького. Натомість А. Манастирський у картинах «У горах» та «У ворожки» висвітлив український краєвид і побут [20].

Окремо І. Старчук проаналізував творчість Є. Козака, серед робіт якого на експозиції було представлено: «Матч письменників із журналістами», «Ой на горі, на горі малювали малярі» та «Ярмарок», що «композиційно була найкращою» [20]. Увагу автора привернули й ілюстрації митця до казки «Як Панас кізку пас». І. Старчук не оминув і того факту, що раніше Є. Козак ілюстрував декілька дитячих журналів [20]. Зацікавленість дитячим малюнком спонукала Старчука написати окрему розвідку, присвячену темі «Діти рисують» [17].

На третій виставці СПУОМу були представлені експонати на історичну тематику, авторами яких були П. Андрусів та І. Іванець. Мистецтвознавець із захопленням відзначив картини І. Іванця «Боротьба за прапор» та «Похід Ігоря». Він зауважував, що: «Боротьба за прапор» — це добра скомпонована фаталістична сцена. Мистець вміло зосередив рухи коней і людей. Під композиційно-малювальським оглядом це чи не найцікавіша картина з історичним сюжетом, хоч до її закінчення треба би ще багато студій...» [20]. Окрім робіт цих двох художників, історичну тематику представляли: Л. Перфецький («Козаки під Трапезунтом»), Д. Поторока («Рік сорок перший»), А. Наконечний («Благовіщення», «Різдво»), М. Бутович («Порт у Спліті», «Вулиця в Дервенті») та М. Азовський («Жнива») [20].

Івана Старчука захопив олійний образ «Пісня», виконана М. Дмитренком. На картині зображено трьох дівчат, які йдуть, співаючи, й «намальовані інтенсивними барвами і вміщені, подібно, як «Жнива» Азовського дещо вище від лінії обрїю. Майже не бачимо теренового тла. За дівчатами видно тільки мерехтячі стихнені барви, які творять залиту сонцем глибоку далечинь і синяву неба. Скромне вбрання дівчат робітниць порушується разом з ними. Такий спосіб зображення надає картині велич і помітну динаміку. З образу наче б ішли звуки степової української пісні, яка стелиться по безмежній рівнині і відбивається у синіх надземних просторах...». Окрім М. Дмитренка, акварельні роботи на виставці представляли: О. Касарб, О. Масляк та М. Радиш [20].

У третій, завершальній, частині статті (25 лютого 1943 р.) І. Старчук проаналізував графіку і різьбярство. Так, серед графіків увагу критика привернули роботи Р. Лісовського, М. Михалевича, Ю. Кульчицького. Окрім них, І. Старчук відзначив, що «сенсацією

всієї вистави є воскова плястика М. Мухина (вся вже в перших днях закуплена). Мистець — уродженець Донецької області — заклав у свої воскові твори буйність, бравуру степових людей-козаків і їх вірних товаришів коней. У композиції «Слава» перед нами, як привид, перелітає на коні козацький старшина разом із двома козаками по боках. Коні не біжать, а вихром несуться, хоч їх зв'язок з тереном незамітно зазначений...» [20].

На виставці різьбярство репрезентували: С. Литвиненко, А. Павлось, М. Новицька, Е. Дзиндра, Н. Мілян, В. Ласовський, М. Станько, В. Петрица та ін. Серед них увагу І. Старчука привернули три різьблені портрети С. Литвиненка: портрети Р. Єндика, «п. М.» та «За неї Господа молим» [20]. Зауважимо, що раніше критик не оминув однієї із праць С. Литвиненка — «Око», якій присвятив невелику публікацію [18; 19].

Окремо слід відзначити, що І. Старчук прищепив любов до мистецтва і своїй дочці Оксані. Вона згадувала, що «з батьком часто була в музеях і це було не лише для того, щоби показати щось дитині, це в першу чергу була його особиста душевна, професійна потреба. Я від цього багато виграла. Саме через це вже в дитинстві у мене сформувалося спеціальне ставлення до образотворчого мистецтва — живопису, графіки, скульптури, до ужиткового мистецтва...» [21, с. 331-332].

Отже, І. Старчук зробив вагомий внесок у розвиток міжвоєнного і воєнного періодів мистецтвознавства; отримав і розвинув знання з мистецтва, навчаючись у Вільній академії мистецтв, мистецькій школі О. Новаківського та Львівському університеті, де особисто познайомився з науковцями, українською інтелігенцією, художниками та мистецтвознавцями. Окрім цього, формування його особистості у царині мистецтвознавства розпочалося із участі на художніх виставках, а потім — у ролі рецензента й критика мистецьких виставок, друкованих праць про мистецтво.

1. Виставка праць учнів Української Технічної Фахової Школи // Львівські вісті : щоденник для дистрикту Галичини. — 1943. — 27/28 черв. (чис. 142). — С. 6. — Без підп.
2. Вистава сучасного малярства Галицької України / авт. вступ. статті, упоряд. виставки *М. Голубець*. — Львів, 1919. — 16 с.

3. *Волошин Л.* Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові : бібліогр. словник учнів / *Л. Волошин*. — Львів, 1998. — 63 с.
4. *Голубець М.* По виставі: (З приводу «Вистави сучасного малярства Галицької України» в падолисті 1919). III / *М. Голубець* // Громадська думка. — 1920. — 14 лют. (чис. 38). — С. 2.
5. *Гринюка Б.* Викладацька діяльність Івана Старчука (1921–1950 рр.) / *Б. Гринюка* // Вісник Інституту археології. — Львів, 2013. — Вип. 8. — С. 114-130.
6. *Гринюка Б.* Внесок Івана Старчука у заснування археологічного музею Львівського університету (1940–1941 рр.) / *Б. Гринюка* // Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації : матеріали ІХ Всеукр. наук. конф. — Тернопіль, 2013. — С. 106-109.
7. *Гринюка Б.* Науковий доробок Івана Старчука у міжвоєнний період / *Б. Гринюка* // Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. — Тернопіль, 2012. — С. 178-181.
8. *Домбровський О.* Іван Старчук — видатний клясичний археолог / *О. Домбровський* // Український історик. — 2005. — Т. 42, № 2/4. — С. 229-233.
9. *Купчинський О.* Античне мистецтво у дослідженнях Івана Старчука (листи до вченого і відгуки на його праці) / *О. Купчинський* // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. — Львів, 1998. — Т. ССXXXVI : Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. — С. 555-601.
10. Личное дело ассистента Старчука Яна // Державний архів Львівської області. — Ф. 26, оп. 5, спр. 1802. — 37 арк.
11. Особова справа Івана Старчука // Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. — Ф. (Р.-119), оп. 1, спр. 2415. — 48 арк.
12. *Ситник О.* Археологічна наука у Львові. Перша половина ХХ століття / *О. Ситник*. — Львів ; Жешів, 2012. — 365 с.
13. *Смольський Г.* Школа О. Новаківського / *Г. Смольський* // Назустріч (Львів). — 1934. — Чис. 21. — С. 2.
14. *Старчук І.* Вистава Асоціації Незалежних Українських Мистців (АНУМ) у Національному Музею і вистава образів українських плястиків у Промисловому музею / *І. Старчук* // Дзвони (Львів). — 1931. — Чис. 7. — С. 484-485.
15. *Старчук І.* Вистава образів паризької групи українських мистців з участю запрошених мистців французів та італійців в Національному Музею у Львові / *Ів. Старчук* // Дзвони (Львів). — 1933. — Чис. 4. — С. 201-202.

16. [Старчук І.]. Вистава образів Укр[аїнського] Тов[ариства] Прих[ильників] Мистецтва / *Ів. Ст.* // Дзвони (Львів). — 1932. — Чис. 12. — С. 797-798.
17. *Старчук І.* Діти рисують / *І. Старчук* // Педагогічно-методична бібліотека. — Львів, 1936. — Вип. 3. — 20 с.
18. *Старчук І.* Керамічна робітня «Око» у Львові / *І. Старчук* // Архів Інституту археології Львівського національного університету імені Івана Франка. — Ф. 5, оп. 1, спр. 3. — 3 арк.
19. *Старчук І.* Керамічна робітня «Око» у Львові / *І. Старчук* // Назустріч (Львів). — 1934. — Чис. 14. — С. 4.
20. *Старчук І.* Мистецька виставка у Львові / *І. Старчук* // Львівські вісті : щоденник для дистрикту Галичини. — 1943. — 21/22 лют. (чис. 38) ; 23 лют. (чис. 39) ; 24 лют. (чис. 40) ; 25 лют. (чис. 41).
21. *Старчук О.* Спогади про батька / *О. Старчук* // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. — Львів, 2006. — Вип. 10. — С. 329-334.
22. Українська мистецька виставка. Гурток діячів українського мистецтва / [авт. вступ. статті, упоряд. виставки *М. Голубець*]. — Львів, 1922. — 15 с.
23. *Филіпчук М.* Археологічні, мистецтвознавчі та педагогічні студії Івана Старчука / *М. Филіпчук* // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. — Львів, 1993. — Т. ССХХV : Праці Історично-філософської секції. — С. 97-103.
24. *Яців Р.* «Працюй і молись...» : До 100-річчя від дня народження ученого і митця Івана Старчука (1894–1950) / *Р. Яців* // Молода Галичина (Львів). — 1994. — 14 черв. (№ 68 (6943)). — С. 3.
25. *Яців Р. М.* Українське мистецтво ХХ ст.: ідеї, явище, персоналії : зб. статей / *Р. М. Яців*. — Львів, 2006. — 349 с.
26. *Яців Р. М.* Українські мистецькі виставки у Львові (1919–1939) : довідник ; антологія мистецько-критичної думки / *Р. М. Яців*. — Львів, 2011. — 696 с.
27. *Нрысај О.* Pavillon der «Ukrainischen Legion». (Kriegsausstellung Wien 1916, 1917.) / *О. Нрысај* // Ukrainische Legion. — Wien, 1917. — S. 3-11.